

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sectio I. Quid sit res & modus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

sibili, non esse vniuersale Logicè, Petrum v. g. vt prædictum à Petro possibile & Petro existente, non esse vniuersale, quia idem omnino Petrus est, non duo, prout ad vniuersale requiritur: vel, si meliorem rationem huius velis habere, ea sit, quia Petrus vt purè possibilis nihil est propriè, sed explicatur à nobis quasi aliquid esset. Vide quæ infra, agentes de distinctione essentiae & existentiae, dicemus.

2 Vtrum ratio entis differentias transcendat, vtrum ab illis præcindi queat, & vtrum sit vniuoca, Disputatione xi. Logicæ per totam dixi.

SECTIO I.

Quid sit res & modus.

Differentiâ rei à modo sæpius dixi, ostendens, modum esse entitatem illam, quæ ita per suam essentiam actuat subiectum, vt ab illo nec diuinitus separari queat, rem verò esse illam, quæ per se potest existere saltem diuinitus.

Adhuc tamen hic oportet aliquid vterius explicare. Hurtadus Disputatione 2. Metaphysicæ, sectione 5. definit modum illum esse, qui per suammet essentiam est actualis determinatio rei indifferentis: addit §. 71. illam aliam communem definitionem, scilicet, *modum esse, qui nec diuinitus potest separari à subiecto*, coincidere cum primâ, esse tamen à posteriori; illam verò à priori, quia reddit rationem illius inseparabilitatis.

3 Ego tamen malo stare illi communi definitioni: nam quæ ab ipso traditur, non videtur vll. modo posse sustineri, quod sic ostendo manifestè ex ipsius & communi doctrinâ: Vbicatio & duratio sunt modi, & tamen nō sunt actualis determinatio subiecti ad aliquid. Probo euidenter: quia si aliquid esset ad quod determinarent, maximè ad locum hunc, & ad tempus hoc: sed ad hæc non determinant, ergo. Probo Minorem: nam locum & terminus, vt ab ipsâ vbicatione & duratione condistincti nihil est reale, nec vbicatio est affixa loco reali. Quod verò dicatur affixa spatio imaginario, in re nihil est, vt bene ipse Hurtadus cum aliis docet, & fusè dixi Disputatione xiv. Physicæ à numero 60. estque tantum modus loquendi, vt possimus nos explicare; in re autem tam est absoluta vbicatio, quam albedo & gratia, ergo illi modi non determinant subiectum ad aliquid, ergo non est de ratione modi vt sit in re actualis determinatio.

4 Fortè posses respondere, vbicationem esse determinationem subiecti ad seipsam potius quam ad aliam. Concedo, hoc esse verum; sed tunc deberet definitio modi hæc esse, *Modus est, qui est actualis determinatio ad seipsam*, & non prout supra traditur. Deinde hæc definitio sic tradita nihil planè explicat: quid enim est *determinare ad se*? Vt enim sæpè obseruavi, bona definitio numquā debet explicare definitum in ordine ad ipsum definitum, tunc enim relinquitur res æquè obscura ac erat antea. Sicur, si quis definiret formam, *forma est, quæ reddit subiectum habens seipsam*, esset mala definitio. Eadem autem est illa modi: nam determinare subiectum ad se, idem est, ac reddere subiectum habens ipsum modum; & terminis clarioribus illa definitio est hæc, *Modus est, qui reddit subiectum actualiter habens modum*. quæ

procul dubio mala est, quia non vtitur terminis declarantibus aliquid, non ergo potest defini modum per eam determinationem.

Dices fortè: Rectè definitur cognitio reflexa, est quæ seipsam cognoscit, & tamen tunc fit definitio in ordine ad se, ergo etiam modus potest bene defini, est determinatio subiecti ad se. Respondeo, concessio Antecedente, negando consequentiam: disparitas est manifesta, nam iam ibi in eâ definitione cognitionis reflexæ supponitur explicatum, quid sit cognitio, & tantum explicatur in quo hæc differat ab aliis non reflexis: hoc autem in re tantum est quod illa se habeat pro obiecto, alia verò non se, sed aliquid ab ipsis distinctum, vnde bene definitur, *reflexa est quæ seipsam representat*, huic enim æquiualeat illa altera, est cognitio sui. At in definitione modi, de quâ est sermo, illa particula, quod determinet subiectum ad se, est communis & transcendens res omnes, etiam non modales, quæ vniuntur, & consequenter determinant alteram partem ad se, anima enim determinat materiam ad se, & non ad formam bruti, idèd nō ad se nihil ibi explicat. Idèd arbitror, modum sic à priori definiendum, est informatio actualis subiecti. Tò informatio ponitur loco generis, estque iam alibi explicata ea informatio: nō actualis ponitur loco differentie, quia nulla res, quæ non sit modus, est actualis informatio, sed aptitudinalis; vnde fit, vt saltem diuinitus possit esse omnis res actu non informans.

Non tradidi hanc definitionem per verbum 6 *determino*, quia *determino* semper concipitur in ordine ad aliud, & tunc deberet illa definitio explicari reflexè in ordine ad se, quod nihil declarat. Confirmo: differentia formæ absolute & modalis non est in eo, quod vna ad se alia ad aliud determinet, vt enim paulò antè dixi, omnis determinat ad se: sed in eo consistit, quod realis non determinet actu, sed aptitudine, modalis verò actu, ergo in definitione formæ modalis, vt condistinctæ à reali, solum debet poni id quod pertinet ad propriam differentiam; hoc autem est, quod sit actualis, ergo accepta ratione communi informationis vt sic, & sumpta illa particula actualis ponitur propriissima definitio modi, vt sic per genus formæ, & per differentiam modi, id est actualis informationis.

Dices fortè: Actio est modus causæ, & tamen 7 non est forma illius; malè ergo definitur modus. Respondeo, actionem esse modum extrinsecum causæ, hoc autem pacto etiam esse extrinsecam informationem actualem illius, quia nequit esse etiam diuinitus actio, nisi actu denominans causam causantem, neque potest excogitari aliquis modus, qui non sit eo ipso actu forma, si intrinsecus modus, intrinseca forma; si extrinsecus, extrinseca.

Adhuc tamen vrgebis: Vnio hypotatica est modus Verbi diuini, & non est forma illius, ergo. Respondeo Primò, vniōnem non esse propriè modum Verbi, sed humanitatis. Secundo respondeo, etiam posse vniōnem aliquomodo dici formam Verbi, non quidem receptam aut subiectam, sed denominantem intrinsecè, quo sensu potiori titulo dicitur forma Verbi, quam actio creatiua dicitur forma extrinseca Deum denominans causantem: & eo sensu, quo est aut dicitur

dicatur modus Verbi, est actualiter illud denominans.

Hinc infero Primò, ad inquirendum, an aliquid sit res an modus, non esse necessarium inquirere an determinet, vel non, ad aliquid (propter hi requirunt, inde inferentes, substantiam non esse modum, quia ad nihil determinat naturam, quæ ratio mala est, vt ex dictis constat), sed debere attendi, an per suammet essentiam sit actualis informatio, quod nos non melius possumus probare, quam à posteriori inquirentes, an diuinitus possit separari à subiecto: si enim potest esse sine illo, ergo non est actualis informatio; si verò non potest, ergo est actualis informatio. Hic est certissimus & clarissimus modus deprehendendi modum.

Adhuc tamen vna restat difficultas: sunt enim aliqua inter se ita connexa, vt non possint diuinitus separari, & tamen vnum non est modus alterius, v. g. in diuinis Pater siue Filio, & Filius siue Patre. Item in sententiâ Thomistica de relatione distinctâ vna relatio non potest esse sine alterâ. Hic obiectioni facillè ego respondeo ex definitione supra traditâ, in quâ dixi, modum esse actualem informationem; at nec Pater æternus, nec Filius inuicem sunt informatio, nec vna relatio distincta est informatio alterius. In hoc nulla est obiectionis difficultas, sed in eo, quod nos dixerimus, inferri inde, esse modum, quando non potest separari. Huic tamen respondeo, id intelligendum, quando aliunde id supponitur esse forma, & alterum respectu cuius est modus, potest manere sine modo; at in diuinis neque Pater siue Filio neque è contrario potest existere, neque vnus est forma alterius, quod idem in relationibus creatis, casu quo distinguantur, dicendum est; neque ego supra dixi, nihil posse essentialiter cum altero connexum, nisi sit modus illius, nam creaturæ non possunt sine Deo esse, nec tamen sunt illius modus. Vnde modum dixi illum esse, qui est actualis informatio, quod ultra eam connexionem aliquid amplius dicit.

Infero Secundò, modum non esse ex se indifferentem ad hoc vel illud subiectum, sed essentialiter esse affixum ei cuius est modus. Ratio est manifesta, quia, si esset indifferens ad hoc vel illud subiectum, ergo actu esse in hoc, aliquid esset separabile ab utroque, ergo & quid distinctum, & consequenter indigeret vnione intermediâ, sicut argumentati sumus pro vnionis distinctione, tunc autem non esset modus, sed res.

Posses fortè respondere, illum esse modum, qui est determinatus essentialiter ad aliquod subiectum, non tamen potius ad hoc quam illud. Facillè hæc euasio præcluditur. Primò, quia tunc indigebit vnione distinctâ, vt determinetur ad hoc potius, & iam non erit modus, sed res, quia non erit per suam essentiam actualis informatio. Secundò, quia si actu vniri cum quocumque subiecto, est quid separabile ab illâ re, cur diuinitus non poterit manere sine omni subiecto? Verùm hæc secunda impugnatio non adeò videtur efficax, non enim video repugnantiam in eo, quod esset aliqua forma, quæ ex suâ essentia necessariò peteret esse in aliquo subiecto, ita vt nec diuinitus sine aliquo possit esse, posset tamen sine hoc vel illo determinari, sicut è contrario omnis res creata petit essentialiter aliquod vbi, non tam

men hoc potius quam illud; sufficiat ergo prior impugnatio, quia scilicet illa non esset per se actualis informatio, sed haberet id per vnionem superadditam, ideoque neque esset modus, & semper est verum, modum non esse indifferentem vt recipiatur in hoc potius quam in illo subiecto.

Alia potest esse hic difficultas, an res, quæ est modus vnus subiecti, possit esse res in ordine ad aliud, & illi vniri vnione distinctâ, v. g. an vnio, quæ est modus huius numero materiæ, & animæ, & quibus per se sine aliâ vnione distinctâ vnitur, possit diuinitus alteri materiæ & formæ vniri.

Huic difficultati puto me alibi respondisse, hic tamen breuiter dico Primò, non retentâ materiâ & formâ, cui ex se essentialiter alligatur ea vnio, id non posse fieri, quia non potest ab illis nec diuinitus separari, vt dictum est, ad quod parum interest, loco proprii subiecti determinati dari ei aliud. Secundò dico, retentis eis subiectis probabile esse, posse diuinitus vniri alteri, quia non apparet in hoc vlla repugnantia: quod enim ex suâ essentia alligetur vni, non tollit, vt per aliquid sibi superadditum accidentaliter simul coniungatur alteri. Sed tunc aduerte, cum illo altero subiecto debere vniri per aliquam aliam superadditam vnionem, quæ sit modus vtriusque. Aduerte deinde, tunc illam vnionem non forsituram ibi rationem vnionis, vel vinculi materiæ cum altero subiecto, sed potius extremi vniri; hoc enim iam probatum est, quandoquidem per vnionem distinctam (quod proprium est omnium extremorum) illi vnitur.

Vltimò ex dictis supra infero, malè à nonnullis recentioribus dici, essentiam modi esse, non esse productiuum alicuius effectus. Hi ad has angustias se reducere, ne actus vitales, quos diuinitus à subiecto inseparabiles docent, cogerentur fateri esse modos; contra quos, quantum ad actus vitales spectat, egimus in Libris de Animâ fusè. Hic eos acriter Hurtadus impugnat, in se tamen huic doctrinæ occasionem dedit, qui in primâ editione, Disputatione 2. §. 48. de essentia modi dixit esse, non habere virtutem operandi: quam doctrinam postea meritò reuocauit, impugnata enim erat hac euidenti ratione, quam & iam subiungo: Nam modum esse essentialiter alligatum suo subiecto, imò (etiamsi hoc illi amplius demus) esse incapax vt villo modo alteri vnatur, non repugnat cum hoc quod efficienter possit ad extra vel solus vel simul cum suo subiecto operari, ergo non est de essentia modi, non esse operatiuum. Probo consequentiam euidenter, quia tota essentia modi consistit in eâ alligatione ad subiectum, ergo si ex illâ non inferetur repugnantia cum operatione, etiam ex conceptu modi non inferetur. Antecedens autem manifestè probatur. operatio enim ad extra non separat modum à suo subiecto, nec illum reddit indifferentem ad aliud subiectum, ergo non repugnat ea operatio cum alligatione ad subiectum.

Dices: Principium operatiuum potest esse sine actuali operatione, at modus non potest non tribuere actuale denominationem. Respondeo, consequentiam non esse bonam; nam indifferentia ad operandum non opponitur determinationi ad subiectum, in quâ consistit essentia modi. Secundò fortè Antecedens est falsum, quia in diuinitus

nis principium productiuum non potest esse sine actuali productione, ergo id non est de essentia principij productiui vt sic; in creatis autem quæ est repugnantia, in eo quoddam aliqua causa esset essentialiter operatiua alicuius effectus, ad modum quo in diuinis? Certe illa alligatio essentialis ad effectum non arguit infinitatem, ratione cuius creaturæ repugnare possit; siue ea causa tunc esset prior in quo respectu sui effectus, siue non; vel siue diceretur causa, siue tantum principium productiuum vel operatiuum, de quo iam non sum sollicitus.

Rogabis, quarum rerum possint modi esse operatiui. Respondeo, quod alibi dixi, specierum de seipsis, & forte simul cum potentia cognoscitiua etiam cognitionum de seipsis. An autem Auctores negant omnes habitus productos ab actibus, & consequenter nihil relinquunt quod ab eis producatur? an, inquam, in hoc non sint sibi consequentes, dixi Disputatione vi. de Anima, numero 33. vbi eos ab hac obiectione liberaui, eod quod expressè concedant saltem species impressas in intellectu productas ab actibus tam intellectus quam voluntatis, ergo iam assignant actiuitatem his actibus vitalibus, ergo ex hoc capite bene dicunt, eos non esse modos, si modus sit qui nihil potest operari; non ergo minus consequenter ad sua principia loquuntur, et si malè tradiderint eam definitionem modi vt sic, prout à me paulò antè ostensum est.

Hic tandem posset inquiri, quæ res sit modus. Sed quæstio hæc est nimis generalis: suis in locis de illis egi; hic solum trado regulas generales ad dignoscendum modum, & eius definitionem essentialem; ad hanc doctrinam postea consequenter in particularibus materiis & discursui, & Deo dante de cetero discuttré. Pro coronide huius Sectionis reiicio hic quosdā qui sine vllō fixo principio circa essentiam modi dicunt, ea esse modos, quæ ad præstandos suos effectus non requirunt aliam distinctionem quam modalem. Hic enim in primis nihil dicunt in re, sed idem per idem explicant, ea scilicet sunt modi quæ non requirunt magis quam esse modi. Secundò, quomodo quæso ostendent hi, gratiam & habitus, & actus omnes tam intellectus quam voluntatis, vt præstent suos effectus, requirere maiorem distinctionem quam modalem? certe etiam si diu laborent, non inuenient rationem vllam vnde id vel leuiter suadeatur: reiectā ergo eorum sententiā, standum est nostræ explanationi.

SECTIO II.

Utrum Ens habeat attributa.

16 **A**TRIBVTVM, passio, & proprietates pro eodem vsurpari solent, scilicet pro prædicato aliquo consecuto ad primum rei conceptum, vt v. g. calor est attributum & passio ignis, quia ad essentiam eius consequitur; risibilitas dicitur passio hominis, quia oritur ex primo illius conceptu, scilicet ex animali rationali. Hæc attributa

possunt aliquando esse realiter distincta, vt calor respectu ignis, frigiditas respectu aquæ; aliquando verò solum ratione nostrā, vt risibilitas respectu rationalitatis, & omnipotentia respectu naturæ diuinæ. Hæc communiter dicuntur attributa, illa verò, quæ realiter distinguuntur, passionēs frequentius vocari solent.

Qualibet essentia habet aliquas passionēs aut attributa, quæ demonstrari possunt à priori per ipsam essentiam, & per quas essentia à posteriori demonstratur; neque ad hoc requiritur, vt essentia illa sit specifica: licet enim generica sit, suas habet passionēs, animal v. g. corpus, substantia, passio enim substantiæ est substantia, corporis est impenetrabilitas. Querimus ergo in præsentia, an ad conceptu primarium entis, scilicet non-repugnantiam ad existendum, passio aliqua aut attributum, sicut reliquas essentias, consequatur.

PRIMA CONCLUSIO. Ens non habet vllas passionēs realiter vel modaliter, aut ex natura rei distinctas. Hæc est contra Scotum, & alios relictos à P. Suarez hic Disput. 3. Nostra tamen Conclusio est communis, & facile suadet, quia passio entis realiter vel modaliter, aut ex natura rei distincta, esset verè ens, ergo non esset passio illius. Probo Antecedens: illi passioni non repugnaret existere, non secus ac ipsi enti cuius est passio, ergo esset propriissimè ens, ergo non posset esse passio entis. Patet consequentia, quia passio eo modo quo est, non debet esse ipsa essentia, & primarius conceptus illius cuius est passio, sed aliquid consecutum ad illam. Confirmatur: si ens, quatenus ens, habet passionēs à se realiter vel modaliter aut ex natura rei distinctas, ergo ipsæ passionēs, quæ esse propriè ens ostensum est, debent habere alias passionēs, vel modaliter vel realiter à se distinctas, & de illis redibit idè argumētum vsq; in infinitum; quapropter sistendum erit in aliqua passione, quæ licet sit verum ens, non tamen habeat passionem à se modaliter aut ex natura rei distinctam: ex quo vltimè inferitur, non esse de ratione entis vt sic, formaliter tales habere passionēs.

SECUNDA CONCLUSIO. Etiam admissis præcisionibus obiectiuis in aliis rebus, adhuc dicendum est, nullas esse passionēs entis absq; obiectiue distinctas. Hæc solet communiter probari à recentioribus, quia illa passio, vt correspondet ex parte obiecti, habet formalissimè non repugnantiam ad existendum, ergo esset ens, ergo non passio entis.

Hoc argumētum non vrget, quia etiam illo probaretur, neque ens posse habere prædicata inferiora & differentialia, quia illa essent formaliter ens, quod tamen falsum est. Sequela verò manifestè suadet, quia sicut attributum debet distinguī à re cuius est, ita ratio inferior debet distinguī à superiori; nihil enim est superius sibi, sicut nec attributum sui. Ergo, sicut non obstat transscendentia entis, dantur in eā sententiæ inferiora, ita non obstat eadem transscendentia in attributis, possent adhuc dari vera illius attributa; nec video, quomodo ob hoc argumētum specialiter negentur attributa, quam inferiora entis. Ideo ei in formā respondendum erit, ens, si semel admittantur præcisiones obiectiue, sicut esset transscendens ad omnes differentias, quia omnibus formaliter quantumcūque obiectiue præcisīs cōuenit non-repugnantia ad existendum.